

USLUŽNI IZVODITELJI ŠUMSKIH RADOVA U HRVATSKOJ

FOREST CONTRACTORS IN CROATIA

Mario ŠPORČIĆ*, Ivan MARTINIĆ*

SAŽETAK: U radu se prikazuje stanje izvođenja šumskih radova u Hrvatskoj neovisnim poduzetnicima. Postojeće stanje ocijenjeno je na temelju analize izvoditelja i radova obavljenih u razdoblju od 1998. do 2002. godine. Profil uslužnih izvoditelja šumskih radova utvrđen je analizom oblika i značajki izvoditelja koji su se kao davatelji usluga prijavili na javna nadmetanja "Hrvatskih šuma". Podaci za 538 uslužnih izvoditelja obuhvatili su njihovu strukturu prema sjedištu, brojnosti stalnih zaposlenika, brojnosti zaposlenih inženjera šumarstva, brojnosti sredstava šumske mehanizacije i vrsti usluga. Analizirani su također vrsta, obujam, vrijednost i rokovi ugovorenih radova.

Ustanovljeno je da prevladavaju izvoditelji kojima je angažiranje u šumarstvu povremena i kratkoročno zanimljiva djelatnost. Uglavnom su to mala, slabo opremljena, obiteljska poduzeća, najčešće bez zaposlenika u stalnom radnom odnosu, bez tipičnih, često i bilo kakvih sredstava za rad šumi. Najviše je izvoditelja s područja središnje Hrvatske, Gorskog kotara i Like, a malo-brojnost je najizraženija u Istri i Dalmaciji. Posebno je upitna stručna razina izvođenja šumskih radova budući je uz slabu tehničko-tehnološku osnovu u izvođačkim jedinicama zaposlen tek neznatan broj šumarskih inženjera.

Rezultati analiza pokazali su da postojeći uslužni izvoditelji šumskih radova, bez obzira na njihov značajan udio u izvođenju proizvodnih zadaća, nisu ni organizirani, ni kvalificirani, a time ni stabilan partner u gospodarenju šumama Hrvatske. Ukazano je također na potrebu iznalaženja modela koji će osigurati nastanak prvih formalno ovlaštenih i kvalificiranih izvoditelja šumskih radova.

Ključne riječi: šumarstvo, izvoditelji šumskih radova, poduzetništvo, licenciranje

1. UVOD – Introduction

Poduzetništvo u šumarstvu danas predstavlja uobičajeni model obavljanja šumskih operacija širom svijeta. U nekim zemljama ugovorni rad u šumarstvu ima dugu tradiciju. U drugima, posebice srednjoj i istočnoj Europi, predstavlja relativno "noviju pojavu" usko povezanu s mehaniziranjem sječe i privlačenja drva te prijelazom na tržišnu ekonomiju. U Poljskoj, na primjer, tijekom posljednjih desetak godina udio ugovornoga rada u šumarstvu povećan je s nule na 75 %

(Kastenholz 2002). U navedenu bi grupu mogli ubrojiti i pojavljivanje poduzeća za pružanje usluga u šumarstvu u Hrvatskoj.

Naime, u zadnjem desetljeću "Hrvatske šume" u svojstvu poduzeća za gospodarenje državnim šumama u Republici Hrvatskoj (RH) u značajnoj su se mjeri, pri sječi i izradi te privlačenju i prijevozu drva, ali i pri drugim poslovima, oslanjale na uslužne izvoditelje šumskih radova. Pritom se vjerovalo da će tržišni mehanizmi dovesti do selekcije najboljih izvoditelja u smislu da će se takvi profilirati u pouzdane i kvalitetne davatelje šumarskih usluga. Malo je pak dokaza da se to zaista i dogodilo.

* Mr. sc. Mario Šporčić, Izv. prof. dr. sc. Ivan Martinić,
Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Nakon preregistracije u trgovačko društvo ("Hrvatske šume" d.o.o. od 8. travnja 2002) za očekivati je daljnje jače povećanje vrste i obujma poslova koje će obavljati uslužni ('vanjski') izvoditelji. Prema podacima za 2002. godinu oni su za "Hrvatske šume" obavili 17,5 % ukupnoga posla na sječi i izradi drva, 43 % privlačenja drva i 71 % prijevoza drva. Istovremeno otvorena su mnoga pitanja vezana za postojeći stručni profil takvih izvoditelja, ali i temeljne kvalifikacije koje bi za kvalitetno obavljanje šumskih radova oni morali zadovoljavati i nužno ispunjavati.

Angažiranje uslužnih izvoditelja šumskih radova i prijelaz na ugovorni rad donosi mnoge prednosti. To najčešće znači veću fleksibilnost, bolji financijski rezultat, a moguće je i kvalitetnije obavljanje radova radi

specijalizacije izvoditelja. Ustupanjem radova najpovoljnijem izvoditelju smanjuju se proizvodni troškovi u ukupnome troškovnom lancu te šumovlasnik/posjednik – naručitelj radova može uz jednaku prodajnu cijenu drvnih sortimenata računati na veću zaradu. Međutim, slabije strane ugovornog rada su nedostatak investicija u opremu i osposobljavanje, upitna stručna razina izvođenja radova, niska razina sigurnosti, upitna djelotvornost zaštite zdravlja radnika, nedjelotvorna inspekcija rada i dr.

Imajući u vidu navedene značajke ugovornoga rada u šumarstvu, ovim se istraživanjima nastojalo spoznati profil i stvarne mogućnosti domaćih izvoditelja šumskih radova te ocijeniti stanje i razvijenost izvođenja šumskih radova u Hrvatskoj neovisnim poduzetnicima.

2. MATERIJALI, METODE I CILJEVI – Material, methods and aims

Za ocjenu profila i stanja izvoditelja šumskih radova u Hrvatskoj analizirani su podaci o izvoditeljima koje je sastavila Proizvodna služba "Hrvatskih šuma". Podaci su sakupljeni od 538 izvoditelja – nuditelja usluga na nadmetanjima za obavljanje radova u razdoblju od 1998. do 2002. godine. Podaci o pojedinom izvoditelju uključuju naziv i adresu tvrtke ili ime, prezime i adresu obrtnika, broj zaposlenih radnika, inženjera, broj i vrstu radnih sredstava te eventualnu napomenu koja se odnosila na oblik organiziranosti, zaposlene ili na radna mjesta.

Značaj ugovornih izvoditelja šumskih radova procijenjen je na temelju radova koje su oni u promatranom razdoblju (1998–2002) obavili za "Hrvatske šume". Pri tomu je korištena evidencija "Hrvatskih šuma" o ugovaranju izvođenja radova s vanjskim izvoditeljima. Analizirani su vrsta, obujam i vrijednost ugovorenih radova, organizacijske i gospodarske jedinice izvođenja radova, rokovi izvođenja te prijavljeni i odabrani izvoditelji radova.

Korištene baze podataka uz unaprijed zadana ograničenja (razdoblje praćenja, pokazatelji sadržani u bazama i dr.) sadrže i druge nedostatke. Ponajprije se to odnosi na neujednačenost unošenja podataka te njihovo

nezažuriranje. Zbog toga su prije same analize podataka provedena nužna ujednačavanja i prilagodbe koje su olakšale i ubrzale postupak njihovog pretraživanja. Drugi značajan nedostatak predstavlja nepostojanje objedinjenih podataka koji bi detaljnije opisivali rezultate obavljanja radova. Važno je napomenuti da prikazane baze ne govore ništa o kvaliteti izvršenja, počinjenim oštećenjima i sl., a upravo su ti podaci itekako važni za prosuđivanje kvalitete izvoditelja i opravdanosti njihovoga angažiranja.

Dodatno su korištena "Poslovna izvješća Hrvatskih šuma", izvješća Proizvodne službe o godišnjim novčanim iznosima ugovorenih radova i godišnja izvješća o proizvodnji.

Matematičko-statistička obrada imala je za cilj frekvencijskom analizom podataka utvrditi osnovne značajke domaćih izvoditelja, a potom okvirno ocijeniti razvijenost grupacije izvoditelja šumskih radova u Hrvatskoj. Pri analizama korištene su apsolutne i relativne frekvencije podataka, a rezultati su prikazani tablično i grafički.

3. REZULTATI ISTRAŽIVANJA – Research results

3.1. Neki pokazatelji strukture izvoditelja – *Some indicators of structure of contractors*

Osnovne informacije o uslužnim izvoditeljima šumskih radova dobivene su analizom podataka za 538 izvoditelja s kojima su "Hrvatske šume" u razdoblju od 1998. do 2002. godine ugovorile obavljanje određenih šumskih radova.

Analiza je obuhvatila strukturne karakteristike izvoditelja prema:

➤ sjedištu izvoditelja

- broju stalno zaposlenih radnika
- broju stalno zaposlenih inženjera
- broju sredstava šumske mehanizacije
- broju konja
- oblicima organiziranja

3.1.1. Sjedište izvoditelja šumskih radova – *Contractors' headquarters*

Analiza teritorijalnoga rasporeda izvoditelja obavljena je prema sjedištu tvrtke ili mjestu prijave obrta. Nalaz pokazuje značajnu koncentraciju davatelja šumarskih usluga na području središnje Hrvatske, Gorskog kotara i Like. S druge strane, uočljiva je malobrojnost izvoditelja šumskih radova na područjima Slavonije i sjeverne Hrvatske te gotovo potpuni izostanak izvoditelja u Istri i Dalmaciji (tablica 1). Pojedinačno, najviše je izvoditelja iz Delnica (15). Drugi po brojnosti su Ravna Gora, Sisak i Zagreb sa po 10 izvoditelja. Ostali izvoditelji dolaze iz 229 drugih mjesta. Pretpostavlja se da povećanu koncentraciju izvoditelja na pojedinim područjima uvjetuje više čimbenika. Vjerojatno je među njima najznačajniji ponuda radova "Hrvatskih šuma", odnosno vrsta i veličina zadaća za koje angažiraju vanjske izvoditelje. Pri tomu ne treba zanemariti složenost radnih uvjeta, tradiciju bavljenja šumarstvom u pojedinim krajevima i sl.

Tablica 1. Izvoditelji šumskih radova prema sjedištu
Table 1. Number of contractors by counties

Županija – Country	Broj izvoditelja Number of contractors	
	N	%
Zagreb i zagrebačka	56	10,41
Dubrovačko-neretvanska	-	0,00
Splitsko-dalmatinska	12	2,23
Šibensko-kninska	2	0,37
Zadarska	3	0,56
Osječko-baranjska	17	3,16
Vukovarsko-srijemska	12	2,23
Virovitičko-podravsko	24	4,46
Požeško-slavonska	29	5,39
Brodsko-posavska	33	6,13
Međimurska	-	0,00
Varaždinska	11	2,04
Bjelovarsko-bilogorska	30	5,58
Sisačko-moslavačka	40	7,43
Karlovačka	42	7,81
Koprivničko-križevačka	24	4,46
Krapinsko-zagorska	10	1,86
Primorsko-goranska	111	20,63
Istarska	6	1,12
Ličko-senjska	51	9,48
Bez podataka – No data	25	4,65
Ukupno – Total	538	100,00

3.1.2. Zaposlenici izvoditelja šumskih radova – *Forest contractors' employees*

Analizirani popis za neke izvoditelje (njih 17,7 %) sadrži više različitih podataka o zaposlenicima. Razlog tomu moguće je tražiti u vremenski udaljenim javnim nadmetanjima tj. višekratnom unošenju izvoditelja u popis. Pritom nije naznačeno koji je od podataka aktualan, odnosno na koju godinu ili na koje se nadmetanje

odnosi. U prikazu broja zaposlenih radnika i inženjera (tablica 2) takvi su izvoditelji posebno označeni (s 'više različitih navoda').

Pretraživanjima se utvrdilo da je najbrojnija skupina izvoditelja bez stalno zaposlenih radnika. Za izvoditelje koji ne navode podatke o zaposlenicima pritom je pret-

Tablica 2. Izvoditelji šumskih radova prema brojnosti zaposlenih radnika / dipl. ing. šumarstva
Table 2. Contractors by number of employed workers / graduated forestry engineers

Broj zaposlenih radnika / inženjera Number of employed workers / engineers	Frekvencija izvoditelja šumskih radova – Frequency of forest contractors			
	'po brojnosti radnika' 'by number of workers'		'po brojnosti inženjera' 'by number of graduated engineers'	
	N	%	N	%
0/bez podataka – 0/no data	282	52,42	525	97,58
Više različitih navoda Several different statements	95	17,66	3	0,56
1	32	5,95	8	1,49
2	44	8,18	1	0,19
3	22	4,09	-	-
4	29	5,39	1	0,19
5	14	2,60	-	-
6 – 10	15	2,79	-	-
Više od 10 – More than 10	5	0,93	-	-
Zajedno – Together	538	100,00	538	100,00

postavljeno da ih i nemaju. I u najpovoljnijem slučaju, uzevši u obzir najveće vrijednosti za izvoditelje s više različitih podataka o zaposlenim radnicima, udio skupine bez zaposlenika iznosi više od polovice svih izvoditelja (52,4 %). Uzevši u obzir najmanje vrijednosti za izvoditelje s više različitih podataka, taj je udio 68 %.

Od izvoditelja sa stalnim radnicima najviše ih zapošljava jednog do dva radnika. Među onima koji navode veći broj stalno zaposlenih uglavnom su poduzeća ko-

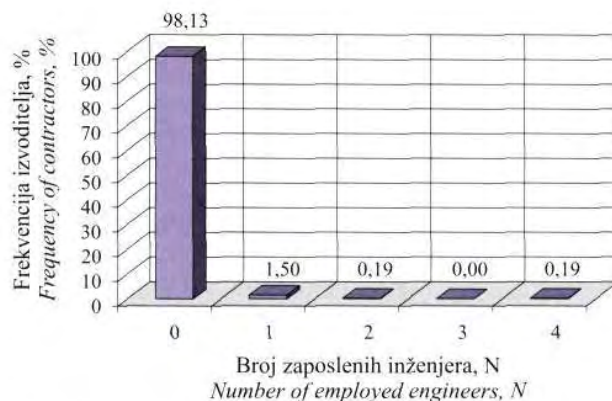

Slika 1. Raspodjela izvoditelja po brojnosti zaposlenih radnika
Figure 1 Distribution of contractors by number of employed workers

Na slikama 1 i 2 iz prikaza raspodjele izvoditelja prema brojnosti zaposlenih radnika i šumarskih inženjera isključeni su izvoditelji s više različitih podataka o zaposlenicima.

jima rad u šumarstvu ne predstavlja glavnu djelatnost. Takve su npr. tvrtke "Finvest Corp d.d." sa 99 zaposlenih i "Vodoprivreda Split" sa 73 zaposlena.

Stanje zapošljavanja inženjera šumarstva još je nepovoljnije. Tek 2–3 % izvoditelja navodi da ima zaposlene šumare visoke stručne spreme. Uglavnom se radi o poduzećima sa jednim inženjerom, a samo 3 poduzeća imaju zaposleno više od jednog inženjera šumarstva.

Slika 2. Raspodjela izvoditelja po brojnosti zaposlenih dipl. ing. šumarstva
Figure 2 Distribution of contractors by number of employed graduated forestry engineers

3.1.3. Radna sredstva izvoditelja šumskih radova – Forest contractors' means of work

Opremljenost izvoditelja sredstvima rada prikazana je kroz brojnost strojeva i alata koje oni navode u prijavama na javna nadmetanja. Popis nema potpune podatke o modelima (tipovima) i starosti šumske mehanizacije.

Tako su neka radna sredstva dijelom ostala nerazvrstana i iskazana samo brojnošću. Uz pretpostavku da izvoditelji u analiziranom razdoblju nisu u značajnijoj mjeri mijenjali broj i vrstu sredstava rada, dostupni

Tablica 3. Izvoditelji šumskih radova prema brojnosti i vrsti motornih pila
Table 3 Contractors by number and type of chain-saws

Broj motornih pila – <i>Number of chain-saws</i>	Vrsta motorne pile – <i>Type of chain-saws</i>				
	Stihl	Husquarna	Nerazvrstano <i>Unclassified</i>	Zajedno – <i>Together</i>	
	Frekvencija izvoditelja, N – <i>Frequency of contractors, N</i>				%
0 / bez podataka <i>0 / no data</i>	532	537	339	332	61,71
Upitan broj <i>Disputable number</i>	-	-	90	90	16,73
1	4	-	38	42	7,81
2	-	1	24	25	4,65
3	2	-	14	16	2,97
4	-	-	11	11	2,04
5	-	-	7	7	1,30
6-10	-	-	13	13	2,42
Više od 10 – <i>More than 10</i>	-	-	2	2	0,37
Zajedno – <i>Together</i>	538	538	538	538	100,00

podaci dobro prikazuju razinu njihove tehničko-tehnološke opremljenosti. Izvoditelji koji navode da posjeduju određena radna sredstva, ali ne navode njihov broj označeni su s "Upitan broj".

Najčešće sredstvo rada je motorna pila. Njih posjeduje nešto manje od polovice izvoditelja (38,3 %). Među njima najbrojniji su oni sa samo jednom motornom pilom (20,4 %). Samo 49 (9,1 %) izvoditelja ima

tri ili više pila. Iskustveno se može pretpostaviti da su najčešće motorne pile "Stihl", slično kao i u "Hrvatskim šumama".

Opremljenost izvoditelja za mehanizirano privlačenje drva promatrana je njihovom raspodjelom prema brojnosti i vrsti adaptiranih poljoprivrednih traktora te zglobnih šumskih traktora (tablice 4 i 5).

Tablica 4. Izvoditelji šumskih radova prema brojnosti i vrsti adaptiranih poljoprivrednih traktora

Table 4 Contractors by number and type of adapted agricultural tractors

Broj traktora Number of tractors	Vrsta adaptiranog poljoprivrednog traktora – Type of adapted agricultural tractor								
	Zetor	IMT	Ursus	Torpedo	Universal	Steyr	Nerazvrst. Unclassif.	Zajedno – Together	
	Frekvencija izvoditelja, N = Frequency of contractors, N								%
0/bez pod. 0/no data	531	518	537	532	536	536	419	387	71,93
Upitan broj Disput. No	-	-	-	-	-	-	19	19	3,53
1	5	9	-	5	2	2	74	87	16,17
2	2	8	1	-	-	-	19	32	5,95
3	-	-	-	-	-	-	5	7	1,30
4	-	1	-	1	-	-	2	4	0,74
Više od 4 More than 4	-	2	-	-	-	-	-	2	0,37
Zajedno Together	538	538	538	538	538	538	538	538	100,00

Tablica 5. Izvoditelji šumskih radova prema brojnosti i vrsti zglobnih šumskih traktora

Table 5 Contractors by number of skidders

Broj traktora <i>Number of tractors</i>	Vrsta zglobnog šumskog traktora – <i>Type of skidder</i>				
	LKT	Timberjack	Nerazvrstano <i>Unclassified</i>	Zajedno – <i>Together</i>	
	Frekvencija izvoditelja, N – <i>Frequency of contractors, N</i>				%
0/bez pod. – <i>0/no data</i>	485	523	481	420	78,07
Upitan broj – <i>Disput. No</i>	-	-	4	4	0,74
1	33	9	29	61	11,34
2	12	4	12	31	5,76
3	5	2	7	12	2,23
4	1	-	5	6	1,12
Više od 4 – <i>More than 4</i>	2	-	-	4	0,74
Zajedno – <i>Together</i>	538	538	538	538	100,00

Iz tablice 5 vidi se da više od 75 % izvoditelja ne posjeduje specijalizirana šumska sredstva, čime je i njihova sposobnost rada u zahtjevnijim radnim uvjetima upitna. Čvršću orijentaciju glede uključivanja u šumarstvo pokazuju svakako oni izvoditelji koji posjeduju dva ili više tipičnih sredstava šumske mehanizacije

Slika 3. Adaptirani poljoprivredni traktori, poznata i ne uvijek zadovoljavajuća radna sredstva

Figure 3 Adapted farm tractors, known but not always satisfying means of work

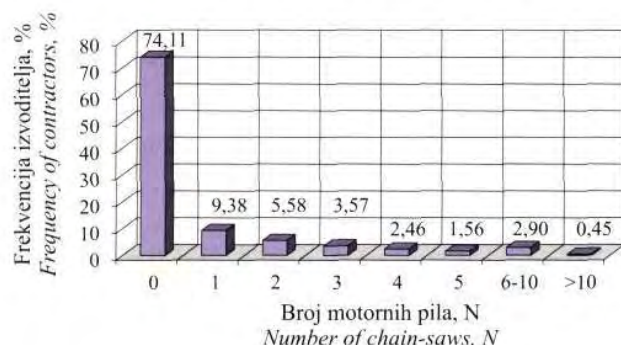

– takvih je 53 ili 9,9 %. Najčešća mehanizirana sredstva su LKT traktori koje posjeduje oko 45 % vlasnika skidera, uz vjerojatno još jedan dio koji se krije među strojevima bez podataka o tipu i modelu.

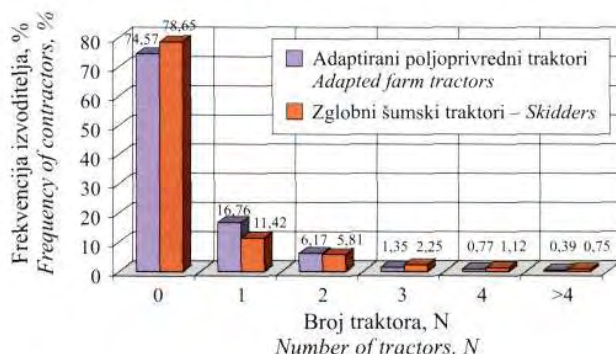
Nešto je bolja situacija s adaptiranim poljoprivrednim traktorima. Oko 30 % izvoditelja u prijavama na javna nadmetanja navodi vlastite traktore. Uglavnom se radi o traktorima marke IMT, uz prisutnost više dru-

gih tipova (Zetor, Ursus, Torpedo i dr.). Najzastupljeniji su izvoditelji s jednim traktorom (16,2 %), što je nešto više od polovice svih izvoditelja koji posjeduju adaptirane poljoprivredne traktore.

Iz grafičkih prikaza raspodjele izvoditelja šumskih radova prema brojnosti motornih pila i šumskih traktora (slika 4 i 5) isključeni su izvoditelji koji navode da imaju radna sredstva ali ne navode njihov broj.

Slika 4. Raspodjela izvoditelja po brojnosti motornih pila
Figure 4 Distribution of contractors by number of chain-saws

Slika 5. Raspodjela izvoditelja prema brojnosti šumskih traktora
Figure 5 Distribution of contractors by number of forest tractors

Razmjerno veća brojnost konja (tablica 6) posljedica je duge tradicije zapošljavanja privatnih izvoditelja na iznošenju i privlačenju drva konjima (tzv. *samaraša*).

Od izvoditelja koji ih posjeduju najbrojnija je skupina sa 6 do 10 konja (26,6 %). Po izvoditelju je zabilježeno najviše 16 konja.

Tablica 6. Izvoditelji šumskih radova prema brojnosti konja
Table 6 Contractors listed by number of horses

Broj konja Number of horses	Frekvencija izvoditelja – Frequency	
	N	%
0/bez pod. – 0/no data	444	82,53
Upitan broj – Disput No	41	7,62
1	1	0,19
2	6	1,12
3	-	-
4	15	2,79
5	2	0,37
6-10	25	4,65
Više od 10 – More than 10	4	0,74
Zajedno – Together	538	100,00

Prijevoz drva kamionima od 1998. u potpunosti se ugovara javnim nadmetanjima. No, analizirane baze podataka radi svojevremenog prestanka praćenja prijevoza po izvoditeljima, sadrže svega nekoliko podataka

o kamionima kojima raspolažu uslužni izvoditelji. Slično je i s građevinskom mehanizacijom, koji stoga u ovome radu nisu posebno prikazani.

3.1.4. Brojnost i oblici organiziranja izvoditelja šumskih radova Numerousness and forms of organization of contractors

Prema navodima o radnim sredstvima i zaposlenicima izvoditelji su razvrstani u četiri grupe (tablica 7).

Nešto više od trećine izvoditelja (36,6 %) ima i stalno zaposlene radnike i vlastita radna sredstva. Uglav-

nom su to mali izvoditelji s jednim do dva zaposlenika i skromnim sredstvima rada. Međutim, u njima se krije zdrava osnova za stvaranje postojanih i pouzdanih uslužnika.

Tablica 7. Osnovna struktura zbirke
 Table 7 Basic structure of sample

Grupa – Group	Frekvencija – Frequency	
	N	%
Izvoditelj ima zaposlenike i radna sredstva <i>Contractor has employees and means of work</i>	197	36,62
Izvoditelj ima zaposlenike, nema/ne navodi radna sredstva <i>Contractor has employees but no means of work</i>	61	11,34
Izvoditelj nema/ne navodi zaposlenike, ima radna sredstva <i>Contractor has no employees but has means of work</i>	130	24,16
Izvoditelj nema/ne navodi zaposlenike i nema/ne navodi radna sredstva <i>Contractor has no employees and no means of work</i>	150	27,88
Zajedno – Together	538	100,00

U tablici 8 prikazan je ukupan broj zaposlenih i radnih sredstava uključenih u uslužni sektor hrvatskog šumarstva te prosječne vrijednosti u odnosu na sve evidentirane izvoditelje – Prosjek 1 (*Average 1 – consid-*

ering all contractors) i one izražene samo u odnosu na izvoditelje koji imaju zaposlenike tj. pojedina radna sredstva – Prosjek 2 (*Average 2 – considering only contractors with employees or working equipment*).

Tablica 8. Podaci o zaposlenicima i radnim sredstvima izvoditelja šumskih radova
 Table 8 Data on employees and working equipment of contractors

Kategorija – Category	Brojnost, N – Numerousness, N	Prosjek 1 – Average 1	Prosjek 2 – Average 2
Zaposlenici – Employees	998	1,86	3,90
Radnici – Workers	977	1,82	3,82
Inženjeri – Engineers	21	0,04	1,62
Radna sredstva – Working equipment			
Motorne pile – Chain-saws	608	1,13	2,95
Stihl	10	0,02	1,67
Husquarna	2	0,004	2,00
Nerazvrstane – Unclassif.	596	1,11	2,99
Adapt. poljoprivredni traktori <i>Adapted farm tractors</i>	230	0,43	1,52
IMT	42	0,08	2,10
Zetor	9	0,02	1,29
Torpedo	9	0,02	1,50
Steyr	2	0,004	1,00
Universal	2	0,004	1,00
Ursus	2	0,004	2,00
Nerazvrstani – Unclassif.	164	0,30	1,38
Zglobni traktori – Skidders	215	0,40	1,82
LKT	91	0,17	1,72
Timberjack	23	0,04	1,53
Nerazvrstani – Unclassif.	101	0,19	1,77
Forvarderi – Forwarders	9	0,02	1,13
Žičare – Yards	2	0,004	1,00
Ekipaže – Mini forwarders	9	0,02	1,80
Konji – Horses	591	1,10	6,29

Od 998 zaposlenika petinu čine tri poduzeća kojima izvođenje radova u šumarstvu nije glavna djelatnost. To znači da je prosječni broj od 3,9 zaposlenih po poduzeću/obrtniku (prosjek 2) nešto manji i mogao bi otprilike odgovarati prosječnom broju motornih pila (oko 3,0). Za ukupan broj izvoditelja taj je prosjek

znatno manji i iznosi 1,9 odnosno oko 1,5 ako se zane-mare navedena tri poduzeća.

Među šumskom mehanizacijom, uz motorne pile, prevladavaju adaptirani poljoprivredni traktori s prosjekom od 1,5 (prosjek 2) odnosno 0,4 (prosjek 1) i zglobni šumski traktori s prosjekom od 1,8 odnosno

0,4 traktora po izvoditelju. Primjena forvardera i žičara vrlo je skromna. Takav nalaz treba povezati s počecima razvoja privatnoga poduzetništva kada se zbog rizika angažiranja tuđeg kapitala (povezano s nesigurnošću ugovaranja dugoročno značajnog obujma poslova), uslužnik teško odlučuje na nabavu vlastite, skupe mehanizacije.

Slika 6. Konji još uvijek prisutni u hrvatskom šumarstvu
Figure 6 Horses still present in the Croatian forestry

3.2. Odnos nuditelji - izvršitelji usluga – Relation between service bidders and contractors

Od ukupnoga broja izvoditelja koji su u promatranom razdoblju svoje usluge nudili "Hrvatskim šumama" tj. javljali se na javna nadmetanja, samo ih 35 niti jednom nije odabrano za izvršitelje usluga (tablica 9).

Pitanje je pritom po kojim kriterijima su gotovo svi izvoditelji smatrani sposobnim za izvođenje povjerenih radova, posebice kada se uzme u obzir njihova kadrovska i tehničko-tehnološka (ne)opremljenost.

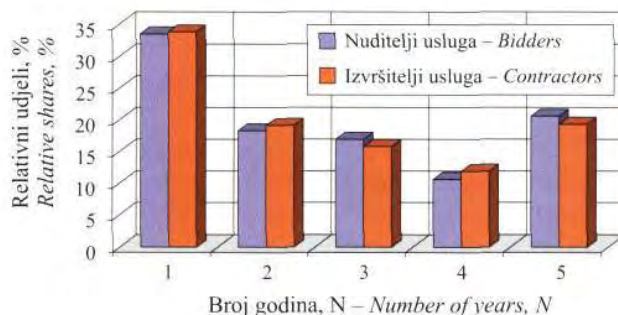
Tablica 9. Broj nuditelja i izvršitelja usluga po godinama

Table 9 Number of bidders and contractors by years

Godina – Year	Nuditelji – Bidders	Izvršitelji – Contractors	
	Brojnost, N – Numerousness, N	%	
1998	366	351	95,90
1999	324	305	94,14
2000	305	281	92,13
2001	276	251	90,94
2002	254	230	90,55
Svih 5 god. Whole period	573	538	93,89

Svake je godine u utrci za ugovaranjem radova prosječno 300 izvoditelja. Međutim, sa 366 izvoditelja 1998. godine njihov je broj pao na 254 u 2002. godini. Većina pritom pokazuje kratkoročnu zainteresiranost za angažmanom u šumarstvu. Naime, tek oko 20 % izvoditelja aktivno je u pružanju usluga duže od 5 godina (slika 7). Mogli bi reći da se svake godine izmijeni

trećina izvoditelja, s time da ih u posao ulazi nešto manje nego što ih izlazi.

Slika 7. Izvoditelji prema broju godina u kojima su prisutni kao nuditelji/izvršitelji usluga

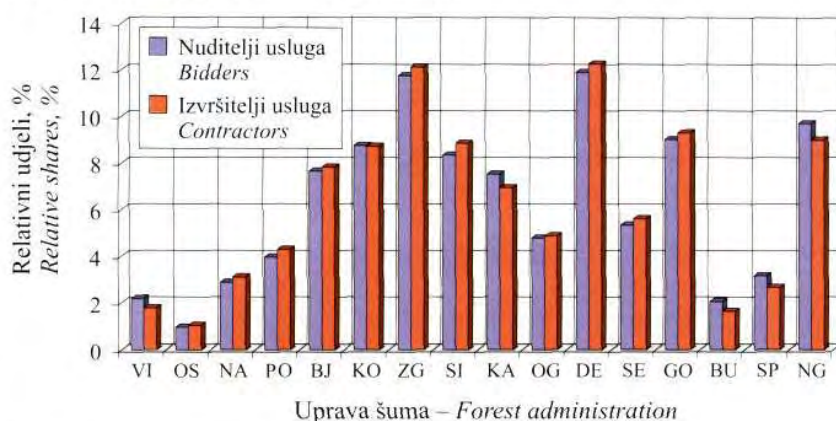
Figure 7 Contractors by number of years of their practice in providing forest services

3.2.1. Izvoditelji šumskih radova po upravama šuma *Forest contractors by forest administrations*

Istraživanjima je utvrđena prisutnost izvoditelja u pojedinim upravama šuma te njihova mobilnost između uprava. Najviše izvoditelja djeluje na području uprava šuma Delnice i Zagreb. Prosječno se svake godine za ugovaranje izvođenja radova natječe 51 izvoditelj u upravi šuma Delnice te 42 izvoditelja u upravi šuma Zagreb. U te dvije uprave kroz svih pet godina evidentirano je 87 (11,9 %) odnosno 86 (11,8 %) izvoditelja. Najmanje je izvoditelja zabilježeno u upravi šuma Osijek. Samo 7 ili 1 %. Udjeli ostalih uprava uglavnom se kreću između 2 i 5 % (Vinkovci, Našice, Požega, Ogulin, Senj, Buzet i Split) ili oko 8-9 % (Bjelovar, Koprivnica, Sisak, Gospić i Nova Gradiška).

Na slici 8 prikazana je zastupljenost izvoditelja po upravama šuma za cijelo analizirano razdoblje. Za uprave šuma korištene su skraćene slovne oznake.

Izvoditelji su uglavnom usmjereni na "matičnu" Upravu šuma – onu koja pokriva područjem sjedište nji-

Slika 8. Zastupljenost nuditelja/izvršitelja usluga po upravama šuma
Figure 8 Share of bidders/contractors by forest administrations

hovog obrta, odnosno poduzeća (tablice 10 i 11). Petina izvoditelja prelazi granice matične uprave i pojavljuje se kao nuditelj i/ili izvršitelj usluga u najviše do 4 različite uprave. Međutim, i u tim se slučajevima radi o prostorno susjednim upravama, tako da su izvoditelji i dalje vezani za svoje sjedište.

Tablica 10. Raspodjela izvoditelja prema broju uprava u kojima su prisutni kao nuditelji usluga

Table 10 Contractors by number of forest administrations in which they are present as service bidders

Godina – Year		Broj uprava šuma – Number of forest administrations				Zajedno – Together
		1	2	3	4	
		Frekvencija izvoditelja, N – Frequency of contractors, N				
1998		331	30	5	-	366
1999		287	30	7	-	324
2000		271	29	4	1	305
2001		249	24	3	-	276
2002		225	25	3	1	254
Cijelo razdoblje Whole period	N	458	83	25	7	573
	%	79,93	14,49	4,36	1,22	100,00

Tablica 11. Raspodjela izvoditelja prema broju uprava u kojima su prisutni kao izvršitelji usluga

Table 11 Contractors by number of forest administrations in which they are present as service providers

Godina – Year		Broj uprava šuma – Number of forest administrations				Zajedno – Together
		1	2	3	4	
		Frekvencija izvoditelja, N – Frequency of contractors, N				
1998		317	30	4	-	351
1999		272	26	7	-	305
2000		254	26	1	-	281
2001		226	22	3	-	251
2002		207	21	2	-	230
Cijelo razdoblje Whole period	N	433	78	22	5	538
	%	80,48	14,50	4,09	0,93	100,00

3.2.2. Broj i vrsta usluga – Number and type of services

Na osnovi vrste radova objavljivanih na javnim nadmetanjima i izvoditelja zainteresiranih (prijavljenih) za njihovo izvođenje utvrđene su sljedeće vrste usluge:

JBR – radovi jednostavne biološke reprodukcije
reforestation

PBR – radovi proširene biološke reprodukcije
afforestation

SJ – sječa - *felling*

Izn-S – iznošenje drva samaricom (konjima)
horse extraction

Izn-Ž – iznošenje drva žičarom - *yarding*

Izv-F – izvoženje drva forvarderom - *forwarding*

Izv-T – izvoženje drva traktorom
minor transportation by tractor

Vu-K – vuča drva konjima - *horse skidding*

Vu-T – vuča drva traktorom - *skidding*

Pri-Ka – prijevoz drva kamionima
transport by trucks

UŠR – uspostava šumskoga reda
worksite arrangement after completing forest work operations

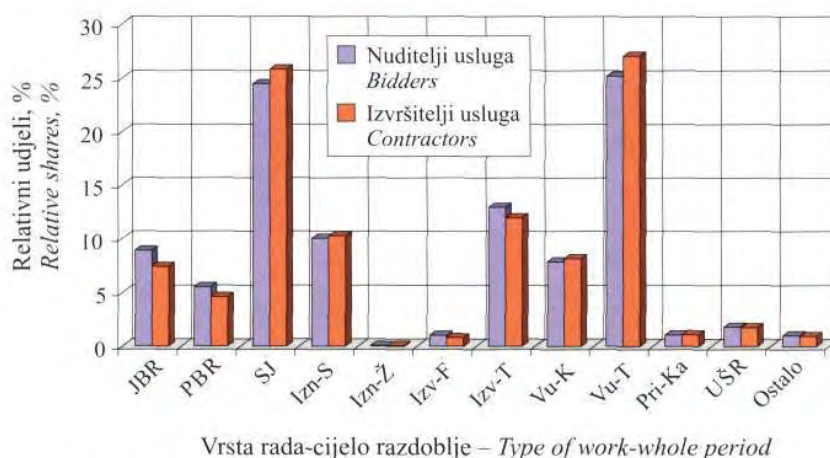
Ostalo – prijevoz traktora labudicom, prijevoz učenika na uzgojne radove, doprema sadnica
transport of tractors, students, seedlings etc.

U prikazu brojnosti usluga radovi jednostavne i proširene biološke reprodukcije nisu raščlanjivani na niže grupe radova. Na taj način utvrđeni broj usluga na tržištu hrvatskoga šumarstva iznosi 12. Kada bi zasebno promatrali evidentirane radove JBR, PBR i radove sa zajedničkim nazivnikom "Ostalo" taj bi se broj popeo na 28 vrsta usluga (radova).

Slika 9. Izvoženje drva forvarderima među uslugama koje pružaju izvoditelji šumskih radova

Figure 9 Forwarding among the forest contractors' services

Vrsta rada-cijelo razdoblje – Type of work-whole period

Slika 10. Raspodjela izvoditelja prema uslugama koje pružaju

Figure 10 Distribution of contractors by services they provide

Udjeli u pružanju pojedinih usluga (slika 10) određeni su na ukupno 1552 izvoditelja, jer se isti izvoditelji javljaju kao davatelji više različitih usluga.

Najviše izvoditelja, jedna četvrtina, u svojoj ponudi ima uslugu izvođenja sječe i privlačenja (vuče) drva traktorima. Česti su izvoditelji koji nude uslugu iznošenja i/ili vuče drva konjima (oko 10 %) te izvoženja drva traktorima (12–13 %). Mogućnost izvođenja ostalih usluga usko je povezana s posjedovanjem potrebnih radnih strojeva. Tako iznošenje drva žičarom i izvo-

ženje forvarderom izvodi tek mali broj izvoditelja (ispod 1 %).

Od definiranih 12 vrsta usluga najveći dio izvoditelja (30,2 %) u svojoj ponudi ima dvije usluge (tablica 12). Najčešće su to sječa i vuča drva traktorom. Značajan dio ponude čine i izvoditelji sposobni pružiti tri različite vrste usluga (23,0 %). U toj skupini najčešće su sljedeće kombinacije usluga: sječa, izvoženje i vuča traktorom (38 izvoditelja) te sječa, iznošenje konjima, vuča traktorom (37 izvoditelja).

Tablica 12. Izvoditelji radova prema godinama i broju usluga koje nude
 Table 12 Forest contractors by years and number of services they provide

Godina Year		Broj usluga – Number of services								Zajedno Together
		1	2	3	4	5	6	7	8	
		Frekvencija izvoditelja, N – Frequency of contractors, N								
1998		119	139	75	23	7	3			366
1999		102	135	57	23	5				322
2000		105	120	50	21	6	2			304
2001		61	113	60	27	9	3	3		276
2002		48	98	49	31	17	7	3	1	254
Cijelo razdoblje Whole period	N	124	173	132	82	29	18	13	2	573
	%	21,64	30,19	23,04	14,31	5,06	3,14	2,27	0,35	100,00

Velik broj izvoditelja koji obavljaju samo jednu vrstu radova (124 ili 21,6 %) pokazuje da se željeni

trend formiranja univerzalnih, polivalentnih izvoditelja ne događa ili da se ne događa željenom brzinom.

3.3. Radovi ugovoreni/izvršeni s davateljima šumarskih usluga

Works contracted with/carried out by forest contractors

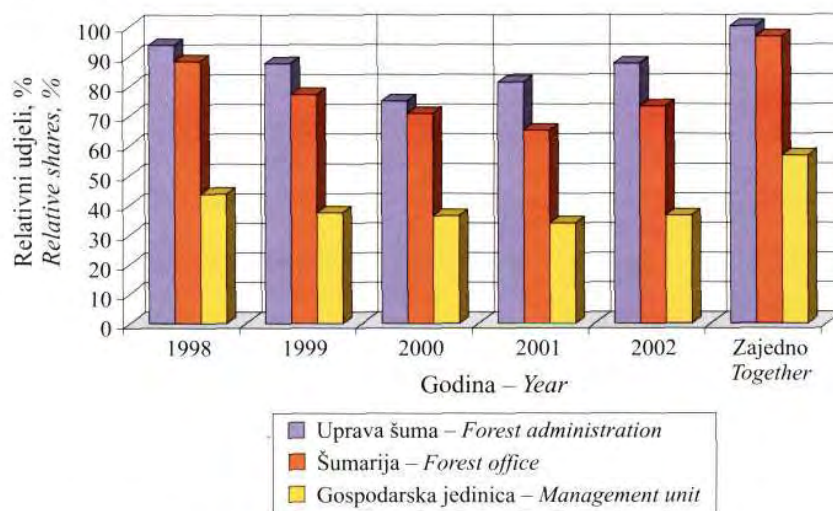
Radovi čije su izvođenje "Hrvatske šume" ugovorile kao uslugu s vanjskim izvoditeljima, opisani su

sljedećim pokazateljima: broj radilišta, vrsta i obujam radova, rokovi izvršenja te vrijednost radova.

3.3.1. Broj radilišta – Number of work sites

Pri utvrđivanju broja radilišta na kojima su angažirani ugovorni izvoditelji pošlo se od brojnosti jedinica organizacijskog i gospodarskog razdjeljenja šuma. Utvrđeno je da su uslužnici u promatranom razdoblju obavljali radove u svih 16 uprava šuma; u 165 (96,5 %)

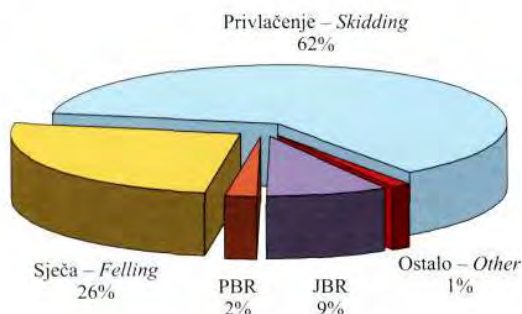
šumarija te u 473 (56,6 %) gospodarske jedinice. Prosječno svake godine oni obavljaju radove u 128 (75 %) šumarija te u 314 ili oko 38 % svih gospodarskih jedinica (slika 11).

Slika 11. Udjeli ugovaranja radova u ukupnom broju jedinica
 Figure 11 Share of work contracting in all units

Broj od ukupno 10 200 radilišta u pet godina na kojima su angažirani vanjski izvoditelji uvjetno je određen prema broju odsjeka u kojima su ugovoreni radovi. Na najvećem broju radilišta korištene su usluge privlačenja drva (slika 12). Za njima slijede radilišta sječe i izrade. Izvođenje uzgojnih radova (JBR i PBR) u prošlosti je često bilo organizirano zasnivanjem građan-

sko-pravnoga odnosa (GPO) s velikim brojem privremenih radnika. Prestankom mogućnosti GPO-a "Hrvatske šume" moraju primiti u radni odnos (na određeno vrijeme) radnike za izvođenje uzgojnih radova ili angažirati vanjske izvoditelje. U budućnosti je moguće očekivati povećanje ugovaranja izvođenja i ove vrste radova.

Slika 12. Broj radilišta prema vrsti radova
Figure 12 Number of work sites by type of works

3.3.2. Vrijednost ugovorenih radova – Value of contracted works

Analiziranjem ugovorenih radova, utvrđeni su novčani iznosi koje su se “Hrvatske šume” obvezale isplatiti za njihovo izvođenje. Svake se godine s vanjskim izvođačima ugovori izvođenje radova u prosječnoj vrijednosti od 77.337.000 kn. Vrijednost svih radova ugovorenih u pet godina iznosi 386.686.000 kn. Najveći udio u tome s 277.562.000 kn ili 71,8% čini privlačenje drva.

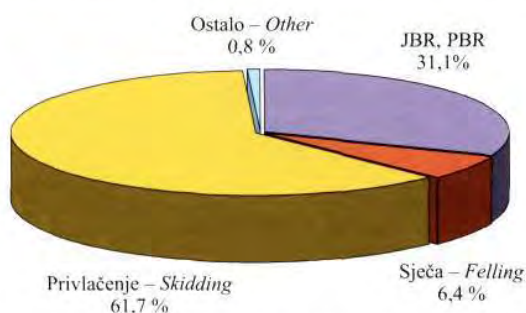
Svake je godine najviše izvođača koji obavljaju radove u vrijednosti do 100.000 kn (tablica 13). Njihov

se udio kreće od 28,3 % (2002.) do 39,0 % (1998. i 1999.). Najveća ukupna vrijednost radova ugovorenih s pojedinim izvođačem kreće se u jednoj godini do 5.500.000 kn, odnosno u petogodišnjem razdoblju do 11.100.000 kn. Valja ponoviti da navedene vrijednosti predstavljaju ugovorene cijene radova. Stvarnu zaradu (profit) izvođača predstavlja razliku između prikazanih prihoda i svih davanja koje izvođači moraju podmiriti.

Tablica 13. Raspodjela izvođača prema vrijednosti ugovorenih radova i godinama

Table 13 Distribution of contractors by value of contracted works and years

Vrijednost radova, 000 kn Work value, 000 kn	Godina – Year					Zajedno – Together	
	1998	1999	2000	2001	2002		
	Broj izvođača, N – Number of contractors, N						%
0 - 100	137	119	105	86	65	139	25,84
100 - 200	85	67	71	66	59	83	15,43
200 - 300	45	41	38	36	23	58	10,78
300 - 400	24	31	22	22	19	28	5,20
400 - 500	15	12	14	13	16	28	5,20
> 500	45	35	31	28	48	202	37,55
Ukupno, N – Total, N	351	305	281	251	230	538	100,00

Slika 13. Raspodjela 5-godišnjeg financijskog efekta ('uštete') po vrstama radova

Figure 13 Distribution of a 5-year effect ('saving') by types of work

Uz pretpostavku da početne cijene s javnog nadmetanja predstavljaju razinu troškova na kojoj mogu samostalno obaviti pojedine radove, usporedbom s ugovorenim cijenama utvrđeni su iznosi razlika ('uštete') koje su ostvarile “Hrvatske šume”. Prosječno te uštete iznose oko 2.156.000 kn godišnje. Realno, te su se vrijednosti kretale od najmanje 1.272.715 kn 1999. godine (11,8 %), do najviše 3.034.666 kn 2001. godine (28,2 %). Ukupni financijski učinak koji su “Hrvatske šume” u pet godina ostvarile angažiranjem vanjskih izvođača iznosi 10.779.117 kn.

3.3.3. Rokovi ugovorenih radova – Duration of contracted works

Ugovori za obavljanje radova s uslužnim izvođačima sklapani su svake godine s različitim rokovima izvršenja radova, od jednodnevnih do jednogodišnjih. Naj-

češći su međutim, kratkoročni ugovori. Nalazi pretraživanja pokazuju da je prosječni rok izvršenja po ugovoru iznosio 50 dana, a da je čak 38,8 % radova ugovoreno na

razdoblje kraće od 30 dana. Prosječni rok izvršenja ugovorenoga rada ne razlikuje se značajno između promatranih vrsta radova. Ugovor s najvećim rokom izvršenja

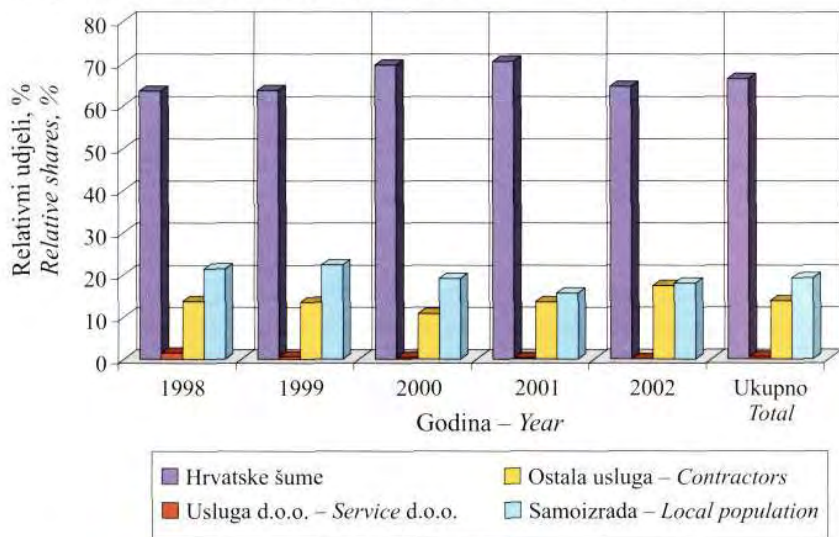
(352 dana) sklopljen je 1998. godine za obavljanje radova proširene biološke reprodukcije (sjetva i sadnja u sacciji). Ipak, takvi su ugovori rijetki.

3.3.4. Izvršenje ugovorenih radova – Execution of contracted works

Na temelju Poslovnih izvješća “Hrvatskih šuma” te izvješća Proizvodne službe o ostvarenju proizvodnje napravljen je pregled izvršenja radova po izvoditeljima.

Udio poduzetnika u obavljanju sječe i izrade drva (‘ostala usluga’ na slici 14) kreće se od 10,8 % 2000. do 17,5 % 2002. godine. U analiziranih pet godina oni

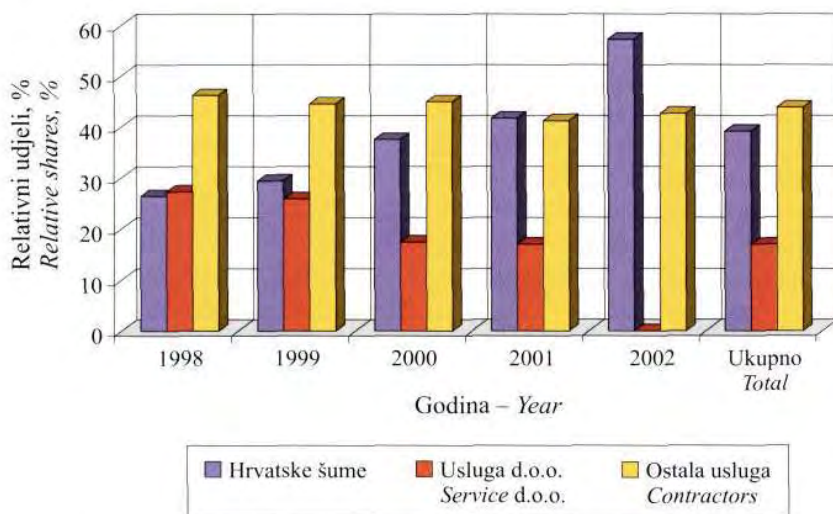
su sa izrađenih 2.318.789 m³ obavili oko 14 % sječe. Godišnje to prosječno iznosi 463.758 m³. Značaj vanjske usluge je nešto veći ako se promatra samo tehnička oblovin, odnosno nešto manji obzirom na prostorno drvo. U tim slučajevima promatrani udjeli iznose 14,8 odnosno 12,6 %.

Slika 14. Udjeli izvršitelja sječe po godinama
Figure 14 Share of cutters by years

Udio samoizrade (sječa i izrada koju za vlastite potrebe obavlja lokalno stanovništvo) posebno je značajan kod izrade prostornog drva (40,1 %). U vlastitoj

su režiji (vlastitim kapacitetima) “Hrvatske šume” obavile 66,6 % sječe ili 67,1 % ako se tome pridruži *Usluga d.o.o.* (bivša trgovačka društva u vlasništvu “Hrvatskih šuma”) – *Service d.o.o.* (former companies owned by “Hrvatske šume”).

Slika 15. Udjeli izvršitelja privlačenja po godinama
Figure 15 Share of skidding operators by years

Na privlačenju drva, u razdoblju od 1998. do 2002. godine, uslužnici su za “Hrvatske šume” obavili oko 44 % ukupnoga posla. U pet godina privukli su 4.690.527 m³ ili prosječno 1.181.894 m³ svake godine. S udjelom od 57 % privukli su više od polovice obujma prostornoga drva, odnosno 38 % oblovine. Povećanje udjela vlastite režije ostvareno je na temelju prestanka rada trgovačkih društava (d.o.o.) i uključivanja njihove imovine i radnika u sastav vlasnika i osnivača “Hrvatskih šuma”.

U ukupnom prijevozu drva od 3.431.946 m³ u 2002. godini uslugom poduzetnika prevezeno je 71,4 % i u okviru je prosječnih izvršenja u posljednjih pet godina.

Udio poduzetnika u radovima biološke reprodukcije šuma procijenjen je na temelju obujma ugovorenih radova koji iznose oko 10 % njihova izvršenja.

4. RASPRAVA – Discussion

Ako se za *ozbiljnoga i kvalificiranoga* izvoditelja šumskih radova uzma onaj koji posjeduje najmanje dva tipična sredstva šumarske mehanizacije (zglobni traktor, ekipažu) i stalno zapošljava najmanje tri radnika, onda se od 538 analiziranih izvoditelja takvima može smatrati tek 1/5 izvoditelja. Ostalih 4/5 izvoditelja (profil: radnici po potrebi, bez tipičnih sredstava, čak i bez ikakvih sredstava za rad u šumi) treba držati prolazno angažiranim u šumarstvu kao povremenom, privremenom, dopunskom i kratkoročno zanimljivom djelatnošću. Naime, tek oko 36 % izvoditelja ima stalno zaposlene radnike i vlastita radna sredstva. Samo 15 % ih zapošljava više od tri radnika, a samo 2–3 % ima zaposlene inženjere šumarstva.

Većina je izvoditelja s područja središnje Hrvatske, Gorskog kotara i Like. Malobrojnost izvoditelja najizraženija je u Slavoniji, sjevernoj Hrvatskoj, Istri i Dalmaciji. Operativni radijus izvoditelja uglavnom je ograničen na *matičnu* upravu šuma unutar koje se nalazi sjedište njihovoga obrta/poduzeća. Ponudene usluge analiziranih izvoditelja uključuju maksimalno 12 različitih poslova. Ipak, najveći broj izvoditelja može ponuditi samo dvije vrste usluga. Najčešće su to sječa i vuča drva traktorom. Fluktuacija izvoditelja je velika. Tek oko 20 % izvoditelja aktivno je u davanju usluga u šumarstvu duže od pet godina.

Iz popisa radnih sredstava vidi se da uslužnici nisu uveli nova tehnološka rješenja ili nova radna sredstva u izvođenje radova, već se oslanjaju na u Hrvatskoj poznata i ne uvijek zadovoljavajuća sredstva kao što su adaptirani poljoprivredni traktori i LKT skideri. Forvardere i žičare posjeduje tek neznatan broj izvoditelja. Osam ih navodi da posjeduje forvardere, a samo dva izvoditelja imaju žičare. Najčešće sredstvo rada je motorna pila. Njih posjeduje otprilike trećina izvoditelja. Svakako da pritom izvoditelji s jednom motornom pilom ne predstavljaju značajniji oslonac "Hrvatskim šumama". Izvoditelji s većim brojem motornih pila, pogotovo oni s tri i više pila mogu se smatrati potencijalom za ozbiljnije uključivanje u taj dio šumske proizvodnje i obavljanje radova većeg obujma. Takvih je međutim tek oko 10 %.

Budući da zbirka ne sadrži podatke o starosti i eksploatacijskom vijeku mehanizacije, pretpostavlja se da je ona u prosjeku jednaka onoj u "Hrvatskim šumama". Imajući u vidu stanje mehanizacije "Hrvatskih šuma" kako ga opisuju Vondra i dr. (1997)¹, postavlja se pitanje u kojoj mjeri ona izvoditeljima pridonosi u ostvarivanju pozitivnih proizvodnih, financijskih i poslovnih rezultata.

U grupi izvoditelja bez zaposlenika i bez radnih sredstava česta je napomena "radnici po potrebi" i "oprema raspoloživa po potrebi". Vjerojatno bi takvi izvoditelji u slučaju ugovaranja radova za izvođenje istih privremeno uključivali potrebne radnike i radna sredstva. U domaćoj poduzetničkoj praksi, ne samo šumarskoj, česti je slučaj uključivanja radnika za povremene radove. Pritom poduzetnici najčešće biraju one radnike koji imaju socijalna prava stečena po nekoj drugoj osnovi (mirovina, čekanje na burzi rada, bolovanje). Poduzetnici često na štetu radnika, povremenih i/ili stalnih, koriste nezaposlenost i nisku cijenu rada. Tome osim nezaposlenosti pogoduje i nedjelotvorna pravna regulativa, manjkavo djelovanje inspekcije rada i nepostojanje sindikalne povezanosti u svrhu zaštite radnika.

Nadalje, nužno je postići veće uključivanje inženjera šumarstva i u taj segment šumarske djelatnosti. Naime, samo šumarski inženjeri imaju specijalistička znanja o svim dijelovima provedbe šumskih radova – planiranju, pripremi, izvođenju, nadzoru radova i analizi ostvarenja. Navedeno očekivanje u skladu je s europskim trendovima profiliranja izvoditelja koji će moći pružiti širok raspon usluga – od planiranja, izvođenja uzgojnih radova, radova pridobivanja drva i dr. Izostanak inženjera šumarstva u strukturi zaposlenih dovodi u pitanje ostvarivost željenog profila izvoditelja. Također je tada upitna i stručna razina izvođenja radova od strane "novofirmiranih" izvoditelja. Pritom se nikako ne želi podcijeniti iskustvo koje posjeduje izvjestan broj uslužnika.

"Hrvatske šume", kao najveći naručitelj posla, nisu razvile učinkovite mehanizme odabira pouzdanih i odgovornih izvoditelja šumskih radova, praćenja kvalitete

¹ Vondra i dr. (1997) za stanje i eksploataciju radnih strojeva u vlasništvu "Hrvatskih šuma" kažu sljedeće: "Glavne promatrane grupe sredstava rada i/ili (motorne pile – traktori – kamioni – autobusi – osobna vozila) u prosjeku su stare iznad 8 godina; dakle većina sredstava u uporabi je iznad granice djelotvornog eksploatacijskog vijeka. Poznato je da eksploatacijska dotrajalost znači funkcijsku i tehnološku zastarjelost te ekonomski nedopustivo intenzivno i skupo održavanje. S tim u svezi nastupaju mnoge teškoće u izvršenju proizvodne zadaće (kašnjenje u biotehnoškim rokovima, povećani troškovi, demotiviranost izvršitelja i dr.). Proizvodnja u takvim uvjetima ima za posljedicu nagli pad ekonomske učinkovitosti, pad proizvodnosti i pad plaća izvršitelja u proizvodnji. Najznačajnija posljedica je smanjenje dohotka."

i pravovremenosti izvođenja radova te sankcioniranja ponašanja izvoditelja protivnoga pravilima struke. Nepostojanje sveobuhvatnog sustava informacija o davateljima šumarskih usluga i radovima koje oni obavljaju također predstavlja ozbiljnu manjkavost za kvalitetnu analizu stanja ali i unapređenje ovog pitanja. U takvim uvjetima neophodno je potvrđivanjem kvalificiranosti i poslovne sposobnosti izvoditelja osigurati obavljanje poslova u šumarstvu na kvalitetno prihvatljivoj razini. Cjelovito potvrđivanje osiguralo bi tržišnu prednost ovlaštenim i licenciranim izvoditeljima, a dalo jamstvo za stručno i pravovremeno obavljanje radova.

Nadležna državna tijela (Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva) trebala bi biti prvi predlagatelj i poticatelj vladinih projekata razvoja poduzetništva u šumarstvu putem kreditnih aranžmana, subvencija, poreznih olakšica i sl. Tim bi se poticajima investiralo u opremanje te organiziranje i osposobljavanje poduzetnika.

5. ZAKLJUČCI – Conclusions

Slijedom nalaza istraživanja profila i stanja izvoditelja šumskih radova u Hrvatskoj donose se sljedeći zaključci:

1. Ugovorni izvoditelji šumskih radova u Hrvatskoj predstavljaju mala, slabo opremljena, obiteljska poduzeća, najčešće bez zaposlenika u stalnom radnom odnosu, bez tipičnih, a često i bilo kakvih sredstava za rad u šumi. Izvoditeljske organizacije su kratkoga vijeka, fluktuacija izvoditelja velika, a broj i vrsta usluga koje pružaju ograničeni.
2. Značaj ugovornih izvoditelja u hrvatskom šumarstvu je neosporan i velik. Svake godine oni prosječno obavljaju 14 % sječe i 44 % privlačenja drva. S udjelom od oko 10 % sudjeluju u izvođenju radova biološke reprodukcije šuma, a u prijevozu drva sudjeluju godišnje s oko 70 %.
3. Izvoditelji šumskih radova, bez obzira na njihovu sve veću prisutnost i značajan udjel u izvođenju proizvodnih zadaća, zasad nisu ni organizirani, ni kvalificirani, pa time ni stabilan subjekt u proizvodnom dijelu gospodarenja šumama u Hrvatskoj.

Istodobno treba uvesti obvezno licenciranje svih šumarskih poduzetnika te ustrojiti mehanizme izdavanja poduzetničkih licenci. Nositelj tih zadaća trebalo bi uz "Hrvatske šume", biti "Hrvatsko šumarsko društvo". Cjelovito ocjenjivanje/licenciranje uslužnika potrebno je da bi izvoditelji uvidjeli svoje prednosti i slabosti, tj. što bi trebali napraviti za svoju veću uspješnost i kvalitetu. S druge strane korisnicima njihovih usluga licenca je jamstvo za stručno, kvalitetno, pravodobno i ekonomski uspješno obavljanje poslove.

Nalazi raščlambi pokazali su da uslužnici, bez obzira na njihov značajan udio u izvođenju radova, u ovom trenutku nisu sasvim kvalificirani, stabilna i kvalitetna sastavnica šumarske djelatnosti u Hrvatskoj. To ne znači da je poduzetništvo u šumarstvu Hrvatske nepoželjno. Naprotiv, ono je potrebno ali s onim atributima koji su jamstvo za stručno, kvalitetno, pravodobno i ekonomski uspješno izvođenje radova.

4. Za unapređenje poduzetništva u šumarstvu nužan je sveobuhvatan sustav informacija o davateljima šumarskih usluga i radovima koje oni obavljaju. Takav zasad nije ustrojen u hrvatskom šumarstvu, što predstavlja ozbiljnu manjkavost za kvalitetnu analizu stanja, ali i unapređenje ovog pitanja.
5. "Hrvatske šume" kao najveći korisnik usluga, trebale bi svojim odnosom prema vanjskim izvoditeljima glede ponude radova (vrsta, obujam, lokacija, rokovi, cijene, uvjeti plaćanja), selektivnosti u odabiru i evidenciji pokazati veći interes i spremnost za sređivanje stanja i unapređenje poduzetništva – kao jednog od strateških interesa "Hrvatskih šuma"
6. Obavljanje poslova u šumarstvu na kvalitetno prihvatljivoj razini moguće je i potrebno osigurati potvrđivanjem kvalificiranosti i poslovne sposobnosti izvoditelja. Cjelovito potvrđivanje osiguralo bi tržišnu prednost ovlaštenim i licenciranim izvoditeljima, a dalo jamstvo za stručno i pravovremeno obavljanje radova.

LITERATURA – References

- Dundović, J., I. Hodić, S. Puljak, B. Ranogajec, A. Štefančić, M. Zdjelar, 1999: Zapošljavanje šumarskih zaposlenika i razvoj poduzetništva u šumarstvu Republike Hrvatske. Studija. "Hrvatske šume" p.o. Zagreb, pp. 1–17.
- Kastenholz, E., 2002: Best practices in forestry contracting. Forworknet Update, December 2002, p. 1–3.
- Košir, B., I. Winkler, M. Medved, 1996: Kriteriji za ocjenjivanje kvalitete izvođača gozdnih del. Zbornik gozdarstva i lesarstva 51 (2): 7–26, Ljubljana.
- Martinić, I., T. Krema, 1997a: Šumarski poduzetnici u Njemačkoj – usporedba sa situacijom u Švedskoj. Meh. šumarstva 22 (1): 65–66.

- Martinić, I., T. Krema, 1997b: Poduzetnici u šumskim djelatnostima u dva francuska departmana. Meh. šumarstva 22 (1), pp. 66.
- Martinić, I., 1998: Stanje i razvoj izvođenja šumskih radova u Hrvatskoj neovisnim poduzetnicima. Meh. šumarstva 23 (1): 7–15.
- Šporčić, M., A. Sabo, 2002: Ozljeđivanje radnika u hrvatskom šumarstvu tijekom razdoblja 1991–2000. Šumarski list 126 (5–6): 261–271, Zagreb.
- Šporčić, M., 2003: Uspostava modela potvrđivanja izvoditelja šumskih radova. Magistarski rad, Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 100 pp, Zagreb.
- Vondra, V., I. Martinić, M. Zdjelar, 1997: Procjena uzroka nerazvijenosti privatnog poduzetništva u šumskom gospodarstvu Hrvatske. Studija. Zavod za istraživanja u šumarstvu, Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 14 pp.
- *** “Hrvatske šume” p.o. Zagreb: Poslovna izvješća 1998. do 2002., Zagreb.

SUMMARY: This paper presents the position of providing forest services in Croatia by independent contractors. The actual position has been assessed based on a comprehensive analysis of contractors and services provided in the period 1998 to 2002. The profile of forest contractors has been determined by analysis of form and characteristics of contractors, who offered to provide their services as forest contractors through public tenders announced by “Hrvatske šume”. The data for 538 contractors involved their structure by their headquarters, number of permanently employed workers, number of employed graduated engineers, number of forest mechanisation and type of services. The type, volume, value and time limits of the contracted works have also been analysed.

It has been determined that contractors interested in periodical and short-term forestry engagement prevail. They were mostly minor, poorly equipped, family enterprises, usually without permanently employed workers and without typical working equipment for forest operations, if any. The highest number of contractors comes from central Croatia, Gorski Kotar and Lika, and the lowest from Istria and Dalmatia. Apart from poor technical and technological basis, the professional level of the provision of forest services is especially disputable since such operational units only employ few graduated engineers.

The results of the analysis have shown that the actual forest contractors, regardless of their significant share in executing production tasks, are neither well organised nor adequately qualified and hence they cannot be taken for stable partners in the management of the Croatian forests.

Attention has also been drawn to the need for developing a model, which would provide the continuation of the first officially accredited and qualified forest contractors.

Key words: forestry, forest contractors, entrepreneurship, licensing